

“EDİP CANSEVER ŞİİRLERİNDE UZAM”

Araştırma Sorusu: Edip Cansever'in Şiirlerinde uzamın Şiir kişisinin duyguları üzerindeki etkisi nasıl işlenmiştir?

Ders: Tũrke A, Category 1

Sözcük Sayısı: 3894

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ.....	ii
II. EDİP CANSEVER'İN ŞİİRLERİNDE UZAM.....	1
II. I. YOZLAŞMANIN SİMGESİ "ŞEHİR"	
II.I.I. MEYHANE.....	1
II.I.II. VİTRİN.....	5
II.I.III. CADDELER – SOKAKLAR.....	9
II. II. İDEAL OLANIN SİMGESİ "DOĞA"	
2.1.1. DENİZ.....	12
2.1.2. PARK.....	15
2.1.3. YAZ.....	19
III.SONUÇ.....	21

I. GİRİŞ

Edip Cansever, 1950’li yıllarda Garip hareketine ve 1940 Toplumcu Gerçekçi kuşağına tepki olarak doğan II. Yeni akımının temsilcilerindendir. II. Yeni, II. Dünya Savaşı sonucunda ortaya çıkan yoksulluk ve dönemin tek partili sisteminin baskı yönetiminden bunalan aydının kendini ifade ediş biçimidir. Bu bağlamda II. Yeniciler, her türlü baskılayıcı ve sınırlayıcı kuralları yok sayarak gerçeküstücülüğü benimseyip akıl ve mantıktan uzaklaşmayı seçmişler, bu nedenle Sürrealizm ve Dadaizm akımlarından ilham almışlardır. İmgelerle dolu anlam kapalılığı ve konuşma dilinden uzak oluşuyla halk kültüründen uzaklaşmışlardır. Erdem, ahlak, toplum ve gerçek gibi konuların şiirin dışında tutulması gerektiğini savunmuşlar; sıkıntı, yalnızlık, boşluk duygusu, bunalım, yabancılaşma gibi bireysel temalara yoğunlaşmışlardır. Ayrıca edebiyatın öteki türlerden kesinlikle ayrılmasını savunan şairler, şiirin kesinlikle bir “öykü” anlatma aracı olmaması gerektiğini savunmuşlardır. Edip Cansever’in şiirlerinde de tam bu bağlamda gündelik yaşamdan kesitleri, hızlı yaşamın, büyük şehirlerin çağdaş insan üzerindeki etkilerini yani bireyin bunalımlarını, sıkıntılarını, gelecekte duyduğu endişelerini ve yalnızlığını görmek mümkündür. İnsana dair anlatılan tüm bu duygu ve durumlar Cansever’in şiirlerinde uzamla ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Çağdaş insanın şehir karmaşası içerisinde yaşadığı duyguları uzam betimlemeleriyle anlatması, doğal yani ideal olanı bulunca da bireyin yaşadığı sevinç, huzur ve rahatlığın anlatıldığı görülmektedir.

Edip Cansever’in şiirlerinde şiir kişinin doğadan uzaklaşma durumu ve kentleşmenin getirdiği yozlaşma karşısında yaşadığı duygular şehir uzamında betimlenen “meyhane, vitrin, caddeler-sokaklar” üzerinden ele alınmıştır. İnsanın ideal olanı bulduktan sonra, şehrin kasvetli, boğucu havasından uzaklaşmasıyla yaşadığı mutluluk ise Cansever’in şiirlerindeki “deniz, park ve yaz” betimlemeleri üzerinden okura aktarılmıştır. Bu nedenle çalışmada şiirlerin incelenmesi yapılırken, şairin kullandığı dil göz önünde bulundurulmuş, şiirlerine etki

eden akımlar belirtilmiş ve ayrıntılı olarak yorumlanmıştır. Yapılan yorumlar sonucu bu tezde, Cansever'in uzam betimlemeleriyle şiir kişinin duygularını aktardığı belirtilmiştir.

II. EDİP CANSEVER ŞİİRLERİNDE UZAM

Duygular, bireyin iç ve dış dünyasında, canlı veya cansız varlıklarla yaşadığı etkileşimler sonucu oluşan hislerdir ve bu hislerin dışavurumu davranış yoluyla gerçekleşir. İnsan duygusal olarak hislerinin dışavurumunu yaşadığı çevreyle de ilişkilendirmektedir. Örnek olarak küçük, basık ve karanlık bir oda kişinin baskı altında, mutsuz hissetmesine sebep olurken büyük, ferah ve aydınlık oda kişiyi rahat ve özgür hissettirmektedir. Duyguların insanlar tarafından uzamlar ile ilişkilendirilmesi durumuna Edip Cansever'in şiirlerinde de sıkça rastlanmaktadır. Şair şiirlerinde uzamı iki farklı şekilde kaleme almıştır. Canlı şehir uzamının yaratıldığı şiirlerde, şiir kişisi eğlenceye düşkün fakat üzüntü içindedir ve bu şekilde "şehir" yozlaşmanın simgesi olarak gösterilmektedir. Edip Cansever'in doğanın ve sakinliğin betimlendiği uzamları yarattığı şiirlerinde ise şiir kişinin duygusal ve ideal olanı arayan bir birey olduğu ortaya çıkmaktadır. Şair şiirlerinde yarattığı ideal olan ve yozlaşmış olan uzamların yarattığı karşıtlık bağlamında şiir kişinin duygularını okuyucuya aktarmaktadır.

II.I. YOZLAŞMANIN SİMGESİ "ŞEHİR"

II.I.I. MEYHANE

Edip Cansever'in şiirlerinde şehir yaşamına bağlı olarak kişide ortaya çıkan esenliksiz duyguların ele alındığı uzamlardan biri "meyhane"dir. Çünkü meyhane kişilerin üzüntülerini unutarak sarhoş olup mutlu olmaya çalıştıkları, dertlerinden bir süre uzaklaştıkları yerler olarak şiirlerinde yer almaktadır.

"Yaz günleri sıcacık meyhanelerde,

Taptaze salkımlar içinde.

Limana insan gürültüsüne karşı

Konuşan olmasa uzun müddet bakıp kalacaktı

Caddelere kol kola gezen kızlara

Kapının önünde çiçek satarlardı daima

Yoksa kadehlerden anlamazdı mevsimin değiştiğini

Meyhane her zaman sıcaktı, insanlar daha sıcaktı,

Günlerden bir gün olsun unutmamıştı yalnızlığını.

Unutmamıştı yalnızlığımı genç adam

Bütün gün aynı caddelerde.

...

Edip Cansever'in *Salkımlı Meyhane* adlı şiirinde kaleme aldığı bu dizelerde "sıcak ve salkımlar içinde olan bir meyhane" anlatılmaktadır. Meyhanenin *sıcak* olması dolu bir mekân olduğunu göstermektedir. Salkım, ana saptan çıkan ve meyvelerinin birçoğunu ona bağlı olan küçük saplarda toplayan çiçek topluluğudur. Bu tanıma göre meyhanenin taptaze salkımlar içinde bulunmasının şiir kişisi açısından mutluluk verici olduğu düşünülmektedir. Fakat *taptaze salkımlar içinde* olması aslında meyhanede yaşanan eğlencenin şiir kişisi için meyhanenin içerisinde saklı kaldığını, o eğlenceyi ve hazzı dışarıda yaşayamadığını şiirin ilerleyen dizelerinde "*Günlerden bir gün olsun unutmamıştı yalnızlığını/ Unutmamıştı yalnızlığını genç adam*" şeklinde belirtmektedir. Ayrıca meyhaneden bahsederken etrafta bulunan insanların "rahatlığı ve mesut olma durumu", havanın ve kadehlerin sıcaklığı, aşktan kederle bahsedışı şiir kişinin kalabalık içinde bulunduğu halde çektiği yalnızlığı anlatmaktadır. Şehirde yaşayan çoğu insanın şiir kişisi gibi mutsuz, hayatına içki ve eğlence ile anlam vermeye çalıştığı görülmektedir. İnsanların bu özelliği de şehrin bozulduğuna örnektir. Şiir kişinin meyhanede otururken diğer müşterilerin onu konuşturarak dikkatini dağıtmasıyla caddelerde gezen kızlara bakmadığı ve bundan yakındığı görülmektedir. Çünkü şiir kişinin meyhaneye gitme amacı aklındaki dertleri unutmak ve görsel açıdan tatmin edici kızları görmektir. Bu durum "*konuşan olmasa uzun müddet bakıp kalacaktı/caddelerde kol kola gezen kızlara*" dizeleri ile aktarılmaktadır. Burada kullanılan "bakıp kalacaktı" eylemindeki gelecek zamanın hikayesi biçimindeki kip kullanımı beklentinin gerçekleşmediğini göstermektedir.

Meyhane, Su Yanındaki Parklar şiirinde yalnızlık durumunun yaşattığı üzüntüden uzaklaşmak için gidilen yer olarak anlatılmaktadır.

"Başlar yalnızlık ve gece,

Önce denizden.

Ya parktayız ya meyhanede;

Bir parça daha harcarız gençliğimizden” (Sonrası Kalır-1, 25)

Şiir kişinin yalnızlığı bu şiirde zaman ile ilişkilendirilerek verilmiştir. “Başlar yalnızlık ve gece/ Önce denizden.” dizelerinde görüldüğü üzere “yalnızlık ve gece”nin aynı cümlede eş görevli iki sözcük olarak kullanılması şiir kişisi için bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Geniş zaman kipinin kullanılması ise bunun her zaman olan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Sonraki dizelerde geçen meyhane ise kişinin yalnızlıktan sıyrılma yolu olarak şiirde yer almaktadır. Çünkü meyhane ve meyhanedeki insanlar, şiir kişisine yaşadığı yalnızlığı unutturmakta ve onu sahte bir dünya içine almaktadır. Bu sahte dünya, şehrin yozlaştığının bir kanıtıdır. Çünkü üzüntüsünü “içki” ile geçirmeye çalışmaktadır. “*Bir parça daha harcarız gençliğimizden*” şeklinde aktarılan dizede, onun meyhanelerde içki içip kendinden uzaklaşması ile gençliğini heba ettiği, yolundan sapmış insanlar grubuna dahil olduğu anlatılmaktadır. Bu durum “gençliğimizden” kelimesinde “–miz” eki ile yarattığı ait olma durumu ile gösterilmektedir. Aynı dizede uzam nedeniyle bireyin birtakım özelliklerini yitirdiği anlatılmaktadır. Bu durumu Edip Cansever “harcamak” anahtar kelimesinin kullanımı ile okura aktarmıştır.

Gece Fashı II adlı şiirinde de meyhane, şarkılarla eski anıların hatırlanarak bugünü unutmayı isteyen, eski zamanlara özlem duyan şiir kişinin sığındığı yer olarak anlatılmaktadır, çünkü şiir kişisi meyhane içindeki içki, sarhoşluk, şarkılar ve dostlukların onu eski zamanlara götürdüğünü düşünmektedir.

”İsterim akşam olsun,

Beni mes'ut etsin her şey.

Dolsun eski ahbaplarla masam

Gelsin ufak tefek hatıralar,

İyi günler, kadınların en tazesini

Şarkılar eski makamlardan.

Şöyle hatırlatsın eski günleri

"Şöyle bir on beş sene öteden"

Ya nihavent ya hicaz

Ya süz-i dilara faslı Selim'den."

Sonrası Kalır(syf:33)

Bu şiirdeki "İsterim akşam olsun/ beni mes'ut etsin her şey" dizelerinde, şiir kişinin akşam saatlerinde mutlu olmasının nedenleri, akşam saatlerinde meyhaneye gidip masasını ahbabları ile paylaşma durumudur. Meyhanedeki dostluk, eski anıların hatırlanması ona zevk vermektedir. Bu da şiir kişinin yaşadığı zaman diliminden memnun olmadığını, yani mutsuz olduğunu anlatmaktadır. Kişinin bulunduğu çevre ve zamandan zevk almama durumu göz önüne alındığında, şehrin yozlaştığı kanısına varılmaktadır, çünkü kişinin gerçeklikten uzaklaşmasına yol açan etkenlerden bir tanesi içinde bulunduğu uzamdır. Kişiyi hem mutsuzluğa ve hem de karakterinin dışında birisi olmasına itmektir. Aynı diğer şiirlerde olduğu gibi Gece Faslı II'de de Edip Cansever meyhaneyi içinde bulunulan zamandan ve sıkıntıdan uzaklaşmak, sarhoş olup unutmak için kullanmaktadır.

II.I.II. VİTRİN

Edip Cansever şiirlerinde şehrin esenliksiz havasının yansıması olarak kullanılan bir diğer öge ise “vitrin”dir. Vitrin, şairin şiirlerinde şehrin canlılığının yanı sıra yapay ışık ve mankenleriyle yapaylığı simgelemektedir.

” ... ”

Akşamları parklar tenhalaşır,

Gözleri gülerdi kızların.

Vitrinler aydınlanırdı birdenbire;

Gelip geçen otobüslerden.

Kızların yüzleri de aydınlanırdı.”

“ ... ”

Sonrası Kalır (syf:27)

Sıcak Haziran Geceleri adlı şiirde bulunan dizelerde, gelip geçen otobüsler ile şehre kısa zamanlığına gelip ardından giden insanlardan bahsetmektedir. Bu insanların da “vitrinleri aydınlatması” şehrin canlılığına işaret etmektedir. Şair, şiirde kızların “da” yüzlerinin aydınlandığını belirtirken gerçek ışıktan aydınlandığını değil, şehrin canlı durumdan mutlu olup mimiklerinde oluşan tebessümden bahsetmektedir. Vitrinin, normalde satış veya alışverişi çağrıştırması, aynı zamanda şiirde de kızların etrafa gösterdikleri yüz olması, şehirde kadınların sadece akşam olunca farklı kimlikler ile kendilerini belli etmeleri şeklinde

yorumlanmaktadır. Bu noktada şehrin kalitesizliği ve yozlaşmışlığı okuyucuya aktarılmaktadır.

Edip Cansever şiirlerinde uzamın yer aldığı kentlerindeki vitrin, rahatsız edici duyguları belirten bir unsurdur. *Artık Hayatım Değişti* adlı şiirde de Edip Cansever vitrinin ışıklarının gittikçe azaldığından yani şehirde insanları rahatsız eden unsurların kaybolduğundan bahsetmektedir.

“İlk defa gelişim Ankara'ya;

Sıcak bir rüzgarla karşılaştım.

Vitrinlerin ışıkları gittikçe azalıyordu,

Henüz ısınmıyordu ağaçlar,

Yürüdükçe saadeti duyuyordum.”

”...”

Sonrası Kalır (syf: 41)

Şiir kişinin, şiir içinde uzam ile çatıştığı görülmektedir. Şehre geldiği zaman “sıcak bir rüzgar” ile karşılaşması samimiyeti, ağaçların “henüz ısınması” ve “vitrinlerin ışıklarının azalması” sabah olduğunu anlatmaktadır. Bu betimlemelerin ardından yürüyünce saadeti bulunduğunu söyleyerek şehrin sabah saatlerinin kendisine huzur verdiğini belirtmektedir. Vitrin normalde bir dükkânın dışarıya sergilediği ürünlerin bulunduğu camdır. Gece olduğu zaman insanların ilgisini çekmek amacıyla ışıkları ile göz boyar. Vitrinin ışıklarının azalması da göze batan insanların veya şehrin ilgi çekici yerlerinin sabah olmasıyla parlamadıklarını anlatmaktadır. İnsanların sadece ilgi çekmek amacıyla ortaya koydukları davranış ve

değerlerin var olması, göz boyayan yerlere gidilmesi şehrin ve şehir yapısının bozulmuşluğunu göstermektedir.

Edip Cansever, şiirlerinde şehir yaşamının canlılığını ve renkliliğini işlerken yapaylığa vurgu yapmıştır. *Gece Fıslı I* adlı şiirde, vitrinlerin “ışıklı” olarak betimlenmesi, canlılığın doğallıktan uzak olduğunu ifade etmektedir. Vitrinlerin ışıklı olması, şehrin ne kadar canlı ve gece zamanı eğlence mekanları ile dolu olduğunu kanıtıdır.

“Bütün vitrinler ışıklı,

Bütün caddeler kalabalık,

İyi ve rahat insanlar,

Gece fıslı her yerde.”

“ ... ”

“Gece fıslıdır artık,

Dağılır herkes yerine.

Ya kadınlar derdimiz ya şarkı

Gecedен geceye.”

“ ... ”

Sonrası Kalır (syf:30)

“Işık” kelimesi mutluluk ve sevgiden kaynaklanan bir parıltıyı sembolize etmesiyle şehrin canlılığının ve eğlenceliğinin kanıtıdır. “Bütün” vitrinler ve “bütün” caddeler şeklindeki betimlemeler de şehrin her kısmının, eğlencenin etkisi altında olduğunu göstermektedir. Şehrin özündeki sakinliğin ve sessizliğin yitirilmesi, “gece fıslının her yerde” olmasından

kaynaklanmaktadır. Çünkü gece faslı, insanların günlük yaşamdan uzaklaşıp içki içerek kendilerini müzik içinde kaybetmelerini sağlamaktadır. Fakat insanın günlük yaşamdan ve dertlerinden bu yol ile kaçmaya çalışması, bu duruma bağımlı olmasını da beraberinde getirmektedir. Şiir kişinin yaşadığı bu duruma bağlılığı son dizede “geceden geceye” sözüyle belirtilmektedir.

Dünyanın Büyük Şehirleri adlı şiirde, vitrin “bol ışıklı” şeklinde betimlenerek akıl çelici bir uzam parçası olarak kullanılmaktadır.

“Size de duyurmak isterim büyük şehirlerde duyduğum yalnızlığı

Binlerce insanla haşır neşir olmuşken.

Bol ışıklı vitrinlerdeki kadın çamaşırlarında

Memleketimin ve karımın sıcaklığını duyarım

(...)”

Sonrası Kalır (syf:46)

Şiirde, şiir kişinin idealinde olan “şehrin” manevi değer ve yargılarından uzaklaştığı anlatılmaktadır. Çünkü şiir kişisi, dünya şehirlerini anlatırken “yalnızlık” duygusundan ve bir “memleket” özleminden bahsetmektedir. Büyük şehirleri betimlerken “söylemek isterim” ve “size de duyurmak isterim” şeklinde seslendiği kişi ile iletişim kurmak istemesi, şiir kişinin yalnızlığının ifadesidir. “Vitrinlerin” şiir kişisi tarafından “bol ışıklı” olarak betimlenmesi, vitrinin ilgi çekiciliğini göstermektedir. İlgi çekici vitrinlerdeki kadın çamaşırları da ona cazip gelmektedir. Kadın çamaşırlarının, vitrinlerde erkeklerin, özellikle yalnızlık ve özlem içindeki bir erkeğin aklını çelen bir unsur olarak okuyucuya aktarılması, şehrin ahlaki değerlerinin bozulmaya yüz tuttuğunu anlatmaktadır. Şiir kişinin bu cazibe karşısında deliye dönmeyip

sadece memleketine ve eşine özlem duyması, yozlaşma karşısında direndiğini kanıtlamaktadır.

II.I.III. CADDELER – SOKAKLAR

Edip Cansever şiirlerinde yer alan “cadde” ve “sokak” uzamları şehrin yozlaşmış ve bozulmuş kişiliğini okuyucuya aktarmaktadır. Edip Cansever’in şiirlerinde caddeler ve sokakların genişlikleri, uzunlukları *Beyoğlu’nda Gece* adlı şiirde betimlenen cadde ve sokaklar, herkesin birbiri ile karşılaştığı, kalabalığı ve büyüklüğü ile şehirdeki insanların kendi davranışlarını dejenere ettikleri şehir uzamı dile getirilmektedir.

“ ... ”

“Öyle sokaklar vardır ki Beyoğlu’nda,

Uzaktan loş ışıklar gibi görünür;

Ufak tefek kadınlar girip çıkar o sokaklara,

İstanbul batakhanelerinin en kötüsüdür.”

“ ... ”

Sonrası Kalır(syf:22)

Yukarıdaki dizelerde şair, Beyoğlu’nda bulunan sokakları betimlemektedir. Şairin yarattığı uzamda sokakların “loş ışıklara” benzetilmesi ve kadınlardan da “ufak tefek” olarak bahsedilmesi belirsizliği ve bulanıklığı çağrıştırmaktadır. Çünkü loş ışıklı bir yer belirli davranışların görünmesinin istenmediği bundan dolayı az ışık alan ve aynı zamanda insanların da bilgi ve ahlak açısından aydınlanmadığı bir yeri çağrıştırmaktadır.

“ ... ”

“Bir kere de küçük bir kahvehanede oturmuştum.

Canım, kalkıp bir şeyler içmek istedi.

İstanbul batakhaneleri loş bir ışık gibi görünüyordu.

İnsanlar geçiyordu dalgın, iyi kalpli, serseri,

Hoyrat bir delikanlı, sarışın bir kızı caddeye doğru çekiyordu.”

Şiirin son dizelerinde ise insanların davranışları nedeniyle şehrin benliğinden ve saflığından uzaklaştığı dile getirilmektedir. Şiir kişisi oturduğu kahvehaneden şehri gözlemlemekte ve şehir onun gözünden betimlenmektedir. İnsanların caddelerde korsanlar gibi sıçramak ve kapısı açık barlara dalmak istemeleri, İstanbul batakhanelerinin loş bir ışık gibi gözükmesi şiir kişinin şehre olan olumsuz bakış açısının bir kanıtıdır. Şehrin kötüleştiği zaman olarak sıklıkla kullanılan “gece” zamanı bu şiirde de “loş bir ışık” sözünün kullanımıyla kendini göstermektedir. Şiirde insanlar karşıt iki sıfatın kullanımıyla “iyi kalpli” olmasına karşın “serseri” olarak betimlenmiştir. Bu karşıtlık insanların şehir yaşamı içerisinde başı boş ve işe yaramayan kişi haline dönüştüğünü göstermektedir. “Hoyrat bir delikanlının sarışın bir kızı caddeye doğru çekmesi” gibi bir davranışın şiir kişinin dikkatini çekmesi, şehrin ahlaki açıdan bozulmuşluğunun bir göstergesi olarak şiirde kullanılmaktadır. Ancak şiir kişinin bunu “sıradan” bir durummuş gibi anlatması, bunun şehir sokaklarının alışılmış bir gerçeği olduğunu göstermektedir.

“...”

“Karanlık ağır ağır inerdi sokaklara

Işıklar yanardı

İzmir batakhanelerinde geceleri

Dalyan gibi oğlanlar girip çıkardı.”

“ ... ”

Sonrası Kalır (syf:19)

Sokak, Edip Cansever şiirlerinde “gece” ile birlikte kullanıldığında sahteliğin bir göstergesi haline gelmiştir. *Ekim Aylarında* adlı şiirin dördüncü anlatımsal kesitinde, şiir kişinin bahsettiği sokaklara karanlığın ağır ağır inmesi anlatılmaktadır. “Karanlık” sözcüğü burada, açık ve pak gün yüzünün ortadan kalkması yani insanların yaptıkları işlerin görünme olasılığının daha az olması demektir. Şairin sözcük seçimi de bu durumu desteklemektedir. “Ağır ağır” ikilemesi ile karanlığın bastırmasının hemen olmadığını, insanların anlamadan kendilerini bir “karanlık” içinde bulduklarını anlatmaktadır. “*İzmir batakhanelerine geceleri/ Dalyan gibi oğlanlar girip çıkardı*” dizeleri ile insanların kötü işler yapmaya yöneldikleri anlatılmaktadır. Bu uzama “dalyan gibi oğlanların girip çıkması” oranın çok sık kullanıldığına ve daha geniş bir çevreye yayıldığına işaret etmektedir. Batakhanelerin artışı ile şehrin yozlaştığını göstermektedir. Bu noktada Edip Cansever İkinci Yeni akımının özelliği olan büyük şehirlerin çağdaş insan üzerinde yarattığı sıkıntıyı ve yalnızlığı aktardığı görülmektedir.

II.II. İDEAL OLANIN SİMGESİ ”DOĞA”

II.II.I. DENİZ

Edip Cansever’in şiirlerinde şiir kişinin ideal olanı aradığı, duygularını daha ön plana çıkardığı uzamlardan bir tanesi “deniz”dir. Denizin betimlendiği şiirlerde okuyucuya denizin rahatlatıcı etkisi anlatılmaktadır. Şehrin yapaylığından ve yozlaşmışlığından bir kaçış olarak anlatılan “deniz” uzamı bu anlamda bir karşıtlık oluşturmuştur.

“Bir gün, bir uzun gün hep denize baktık

Miller ve ağırlıklar bitti

Gelip geçmeler bitti, gemilerin

Beyaz ve kocaman gövdeleri

Gözün kahverengi suyuna geldik.”

“...”

Sonrası Kalır (syf: 571)

Edip Cansever'in *Su* adlı şiirinde denizin rahatlatıcı etkisine yer verilmiştir. Şiir kişisi ve çevresinin denize uzun süre bakmaları sonucu miller ve ağırlıkların bitmesi, yük altında kalmaktan kurtulduklarını yani rahatladıklarını göstermektedir. Çünkü mil sel ile sürüklenen küçük taneli çamurlaşan kum ve toprak karışımıdır. İstenmeden, yapılması zorunlu olan sorumlulukların ağırlığı altında ezilmelerini anlatmaktadır. Şairin “gemiler” sözcüğü ve “gelip geçen” fiilini virgül ile ayırması gemilerin geçişinin değil sorumlulukların bittiğini göstermiş, böylelikle yaşanacak anlam belirsizliği engellenmiştir. Ayrıca şiirde “baktık” ve “geldik” eylemlerinde kullanılan I. çoğul kişi iyelik eki, ideal olan uzamda kişinin yalnız olmadığına dikkat çekmektedir. Şehrin getirdiği zorunlu sorumluluklar ve yozlaşma sonucunda kişinin denize sadece bakarak huzur bulduğu anlatılmakta, yani şiirde ideal olan uzam görülmektedir.

Deniz, Edip Cansever şiirlerinde “gerçek olan”ı simgelemektedir. Yapaylıktan uzak olma ve gerçekliği arama durumu *Alüminyum Dükkan*'da anlatılmaktadır.

“Bir göz atıyorum denize

Çın çın ötüyor balıklar

Bu bir giyilmiş ayakkabıdır diyorum

Bu bir sulanmış peynirdir diyorum

Bu bir haşlanmış patates elinizdeki

Bu insandaki ezgi

Bu insandaki akıl

Bu kanundur kanun

Çileğin çilek oluşu gibi.

Sonrası Kalır (syf: 111)

Bu şiirde, şiir kişinin doğallıktan uzak, gerçekliğe ve yaşama yabancı olması doğa üzerinden verilen karşıtlık ile okura aktarılmaktadır. Şiirde sözü edilen doğa, gerçekliğin bir yansımasıdır. Kişiyi sahtelikten uzaklaştıran bu uzam içerisinde şairin somut betimlemelerden soyuta doğru gittiği dikkati çekmektedir. “Akıl” ve “kanun”un bir ayakkabı, patates gibi denizde bulunması gerçeğin dışında bir betimlemedir. Bu noktada da Edip Cansever’in sürrealizm akımından etkilendiği görülmektedir.

“... ”

İşte bu gerçektir diyorum siz de bilirsiniz gerçeği

Bu çivinin çakılışı

Bu ekmeğin sürülüşü

Bu aşkın, bu ayıbın, bu insanın bilinişi

Bu duymak, bu düşünmek, bu yüksünmek insanda

Bu toplum içinde, bu toplum dışında

Bu sizin durumunuz, bu tabiattaki iş;

Bu akılsız çiçek

Bu bilisiz ağaç

Bu düpedüz ileri görüş

Bu su, bu nehir, bu rüzgâr

Bu taş, bu bulut, bu hava

“ ... ”

Sonrası Kalır (syf: 111)

Şiirin de devamında şiir kişisi “gerçek” sözcüğünü daha çok vurgulamaktadır. “*İşte bu gerçektir diyorum; siz de bilirsiniz gerçeği*” . Bu şekilde devamında bahsettiği çivinin çakılışı, ekmeğin sürülüşü gibi dünyevi işlerin ardından toplumsal olaylara; aşk, ayıp, insanın bilinişi, ardından da gerçekliği daha kişiselleştirerek; duymak, düşünmek ve yüksünmek eylemlerinden bahsetmektedir. Bu şekilde insanın gerçeklik ile nasıl kendini bulduğu okuyucuya aktarılmaktadır. Ardından şiir kişisinin bahsettiği “tabiattaki iş” ile betimlediği “*çiçek, ağaç, su, nehir, rüzgar vs*” sözüyle doğa ile insanın arasında bağ kurulmaktadır. “akılsız çiçek ve bilisiz ağaç betimlemeleri ile kişileştirme yapılmakta ve öncesinde dile getirdiği “*bu sizin durumunuz*” dizesi ile aynı zamanda insanlığın doğal olanı koruyamaması durumuna bir gönderme yapmaktadır. Bu yol ile ideal yani “doğal” olan denize neden “göz attığı” anlaşılmaktadır.

II.II.II. PARK

Edip Cansever şiirlerinde bir diğer ideal uzam parktır. Şehrin içerisinde doğanın bir parçası olarak yer alan parklar, şiir kişinin karmaşadan kaçışının bir yansıması olarak kullanılmıştır.

Umutsuzlar Parkı I adlı şiirde “park” uzamı “onlar”ın yani ötekileştirilen kişilerin kaçtıkları yer olarak betimlenmektedir.

“Biliyorsunuz parkların

Sizi çağıran tarafları

İnsanın gizli, karanlık köşeleriyle oranlı

Orada saklanıyor onlar

Çünkü her türlü saklanıyorlar orada

“...”

Sonrası Kalır (syf:159)

Şiir kişisi, park uzamının insanları çağırdığından ve çağrının yoğunluğunun da “*insanların gizli ve karanlık köşeleri ile oranlı*” olduğundan bahsetmektedir. Bu dize ile gizliliklerinin ve karanlık taraflarının fazlalığı ne kadar fazla ise insanın parka gitme isteğinin de bu oranda çok olacağı gösterilmektedir. Çünkü insanların açığa çıkarmadığı duyguları ile parkta yüzleşmeleri onları baskı altında tutacak duvar veya tavan olmadığından daha kolaydır. Kendilerini açıkta ve özgür hissettiklerinde duygularıyla doğa içinde yüzleştikleri anlatılmaktadır.

“...”

En kötüsü, belki en kötüsü

Bir duygu açlığıyla soluyarak

Parklara yerleşiyorlar, parkların

Onları çağıran köşelerine

Bir karıncayı selamlıyorlar, besili, siyah

Bacak aralarından

Çömelmiş, öyle sakin

Selamlıyorlar

“Günaydın” diyorlar atılmış bir kâğıt parçasına

Kuleler yapıyorlar ayak parmaklarından

Birinci katta bir kibrit çöpü oturuyor

Acılar alıp veriyor dünyadan

Dillerini gösteriyorlar, diz kapaklarını

Bir sıkıntı şiiri gibi

Sıkıntı

İşte

Tam orada duruyorlar.

Sonrası Kalır (syf:159)

Şiirin devamında insanların “bir duygu açlığı soluyarak” parklara yerleşmesi anlatılmaktadır. Bu dize ile şair, kişilerin park dışında duyguyu yaşamaktan mahrum kaldıklarını ve ona ihtiyaçları olduğunu anlatmaktadır. “Solunmak” fiilinin burada açlık ihtiyacı gidermek için kullanılması, duygunun insan için her daim oksijen gibi zorunlu olduğunu, ona ihtiyaç duyduğunu anlatmaktadır. Ardından parklara, onları çağıran köşelerine yerleşmelerinden söz edilmektedir. “Yerleşmek” eylemi TDK sözlüğünde “*yerine iyice oturmak, yerinde sabit olmak*” şeklinde açıklanmaktadır. Bu nedenle insanların duygu yaşama açlıkları ile parklara “kaçarak” doğa içinde orayı benimseyerek uzunca bir süre kaldıkları anlaşılmaktadır. Park uzamında doğa ile yakınlaşarak insan olmayanlar ile ilişki kurarak yalnızlık duygularını gidermeye çalışmaları görülmektedir. Bu durum karıncayı selamlamalarından, atılmış yerde boş duran bir kâğıt parçasına günaydın demeleri ile kanıtlanmaktadır. “*Kuleler yapıyorlar ayak parmaklarından dizesi ile insanın en doğal ve saf hali yani çocuğa dönüşü gösterilmektedir. Bu düşünce devam dizesi olan “dillerini gösteriyorlar” ve “diz kapaklarını” dizeleri ile de kanıtlanmaktadır; çünkü kule yapılması, dil gösterilmesi ve diz kapakları ile hareket edilmesi çocuğun rahatlıkla yapacağı şeylerdir. Bu şekilde park uzamı insanın rahatladığı, kendi özüne döndüğü bir yer olarak betimlenmekte ve idealleştirilmektedir.*

“*Park*” uzamı Edip Cansever’in şiirlerinde aynı zamanda şiir kişinin gençliğini yaşadığı yer olarak anlatılmaktadır. *Bu Şiir 30 Mısralık Bir Sevda Şiiridir* şiirinde, şiir kişinin geçmişte kalan bir aşka duyduğu özlemin yansıması olarak kullanılmıştır. Park uzamının şiirde, gençliğin neşesini ve saflığını çağrıştırdığı dikkati çekmektedir.

“...”

“En sıcak günlerinde Mayısın

Sessiz sedasız sevişiverdik.

Parklarda, duvar diplerinde,

Caddelerde akşamüstleri,

Gençliğimizin en iyi günlerini yaşadık.

Biraz sonra çay pişirdi

Kalktı çiçek topladı,

Akşamüstü eve dönüşümüzde

Hava daha sıcaktı.”

Sonrası Kalır (syf:37)

Şiirde park uzamı sıcak ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. “Sıcak” sıfatı ile yaşanan duyguların yoğunluğu gösterilmektedir. Parkların şiir kişisi için ideal olması belirgin bir şekilde aktarılan bir doğa betimlemesinden dolayı değil şiirin genelinde betimlenen “doğal” atmosferden kaynaklanmaktadır. “Rüzgâr geliyordu/Yalnız bakıştık/ Çay pişirdi/Çiçek topladı” dizelerinde görüldüğü gibi kısa ve yalın tümcelerle oluşturulan şiirde dil ve içerik uyumu görülmektedir. Gençliğin ve aşkın sadeliğini çağrıştıracak biçimde kullanılan dil, Edip Cansever’in dil anlayışının da bir yansımasıdır.

II.II.III. YAZ

“Yaz” uzamının betimlendiği şiirlerde Edip Cansever’in duyu betimlemelerine ağırlık verdiği görülmektedir. Şairin burada amaçladığı, kokular veya sesler ile herkesin aynı duymadığı fakat yine de hissettiği duyguları yansıtmaktır.

Su Yanındaki Parklar adlı şiirde şiir kişinin içinde bulunduğu uzamı betimlerken doğal bir kokudan ve sestən bahsetmesi ile şehir gürültüsünden uzakta olduğu görülmektedir.

“ ... ”

“ *Yosun kokusu, rüzgâr,*

Gezinirken duyduğumuz

Hava sıcak mı sıcak,

Temmuz.”

“ ... ”

Sonrası Kalır (syf:25)

Şiir kişinin gezinirken rüzgârın hareketiyle duyduğu yosun kokusundan bahsetmesi deniz kenarında olduğunu anlatmaktadır. Bu noktada, şiir kişinin rüzgârı kulakları ile duyduğu düşünülürse, sessiz bir ortam içinde olduğu anlaşılabilir çünkü rüzgâr sessizlikte duyulur. Rüzgârın, şiir kişinin teninde hissettiği durum da rahatlatıcı bir etki olarak okuyucuya aktarılmıştır, çünkü kıtanın devam dizelerinde “*hava sıcak mı sıcak*” sözü geçmektedir. Bu durumda şiir kişinin sıcaktan bunaldığı anlaşılabilir ama rüzgârı teninde hissetmesiyle hafif de olsa rahatladığı belirtilmektedir.

Şairin ideal uzamı yaratma yönünde, yaz mevsiminde bitkilerden de bahsettiği görülmektedir. Bitkiler insanlara konuşamayan ve ses çıkaramayan ama yine de var olan canlılığı anlatır. Edip Cansever *Hareket* adlı şiirinde resmettiği yaz uzamını, ağacın betimlemesi ile güçlendirmektedir.

“ ... ”

“*Bir de ağaç vardı önünde*

Kiraz ağacı,

Her yaz kirazlanadurur

Bıkmadan.”

Sonrası Kalır(syf: 21)

Şiirde betimlenen evin kime ait olduğunu bilinmemektedir. Şiir kişisinde oluşan merak ile de yazın oluşan, evin sıcak ortamı ilgisini ve dikkatini çekmektedir. Şiir kişinin bir evi betimlerken önünde de bir kiraz ağacı olduğunu söylemesi, şiir kişinin özellikle yaz mevsiminde ilgisini çektiğini belirtmektedir. Çünkü kiraz ağacı yazın çiçeklenir. Kiraz ağacının çiçekleri ağır ağır açar ve çabuk dökülür. Bu şekilde şair ölüm ile yaşamın birlikteliğine dikkate çekmektedir. Bu nedenlerden dolayı kiraz ağacı şiir kişinin hayata olan bağıni sembolize etmektedir. Ayrıca kiraz ağacının rengi kırmızı ve pembe renklerinden oluştuğu için şiir kişisine sevgi ve saflığı anlatmaktadır. “*Bıkmadan*” dizesiyle de kiraz ağacı kişileştirilmekte ve her yaz buldukları eve sevgi getirdiğini anlaşılmaktadır. Yaz uzamında betimlenen evin kiraz ağacı gibi doğallıklara sahip olmasından dolayı, şiir kişisini ideal olana götürdüğü görülmektedir.

Kiraz ağacının bir başka şiirde daha Edip Cansever tarafından kullanıldığı görülmektedir. *Akşamüstü, Deniz, Kırlar, Vesaire* şiirinde şair, açık açık yaz mevsimi betimlemediği halde, kiraz ağacından bahsettiği için şiir kişinin yaz mevsiminde olduğu anlaşılmaktadır.

“...”

Ufak tefek bir sarışınla beraberdi her akşam.

Kirazlar gelir geçerdi küfelerde.

Arabalar ot taşırdı salkım saçak,

Şehrin gürültüsü azalırdı.”

“ ... ”

Sonrası Kalır (syf: 34)

Bu şiirde, şiir kişisi seslendiği kişiye yaz mevsiminin gelişini kirazların olmasıyla ilişkilendirerek söylediği görülmektedir. Aynı zamanda arabalara da kişi özelliği vererek onların salkım saçak ot taşıdığından bahsetmektedir. Arabanın bir sanayi ürünü olmasına rağmen doğal bitkileri taşıması yazın getirdiği doğallığa dikkat çekmektedir. “*Şehrin gürültüsü azalırdı.*” dizesi ile şiir kişinin yaşadığı doğallık ve yozlaşmanın çatışması görülmektedir. Şehrin gürültüsünün yaz mevsimini anlatan “kirazlar” ve “salkım saçak otların” gelişleri ile azaldığı anlaşılmaktadır. “*Akşamüstü, Deniz, Kırlar, Vesaire*” şiirinde kiraz ağacı ile yaz uzamının belirtilmesi ile şair, şehrin yozlaşmasından uzaklaşmayı anlatmaktadır.

III. SONUÇ

Bu çalışmada Edip Cansever’in Sonrası Kalır adlı şiir kitabında yer alan şiirlerde bireyin içinde bulunduğu duygu durumunun uzama bağlı olarak gösterdiği değişim incelenmiştir. Şiirlerde kullanılan uzamlar sınıflandırıldığında şehir ve doğa yaşamına ait uzamlar olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmüştür.

Şehre ait unsurlar olarak “meyhane, vitrin, cadde-sokak” uzamları ele alınmıştır. Bu uzamlar üzerinden şiir kişinin doğadan uzaklaşması ve şehirleşmenin sonucu olan yozlaşma karşısında yaşadığı duygular; üzüntü, özlem, mutsuzluk bağlamında incelenmiştir. Şairin şiir kişinin duygularını anlatırken imgesel bir dil kullandığı, sözcük seçiminin de şiir kişinin

duygu durumuna bağlı olduğu görülmüştür. Bu durumu kullandığı dil anlatım özellikleri ve kurguladığı uzamlar arasındaki karşıtlıklar ile desteklediği tespit edilmiştir.

Doğaya ait unsurlar olarak “deniz, park ve yaz” uzamları incelenmiştir. Şiir kişisinin bu uzamlar sayesinde yozlamı ve yapay durumunda olan Őehirden uzaklaştığı ve kendisi için ideal olana yöneldiği görülmüştür. Bu duyguların çoğunlukla mutluluk, huzur, rahatlık ve sevgi olduğu tespit edilmiştir. Edip Cansever’in bu Şiirlerde seçtiği sözlüklerin ve kullandığı dilin duyguların aktarımını güçlendirdiği fark edilmiştir.

Bu alıma sonucunda insanın duygularının en iyi yansıtıldığı yazınsal tür olan Şiirde yer alan uzamın kişinin duygu durumunun bir somutlaması olarak kullanıldığı görülmüştür. Edip Cansever Şiirlerinde sıklıkla yer verilen bu tercihin iki karşıt uzam doğrultusunda kullanıldığı fark edilmiştir. Bu bağamda “Şehir” kişide mutsuzluk duygusu uyandıran, istenilmeyen bir yer olarak ilenmitir. “Doğa”ya ait ögeler ise kişinin huzur bulduğu, olmak istediği, Őehirden kaçış olarak gördüğü uzam olarak yer almıştır. Olaya dayalı metinlere kıyasla Şiirde daha az önem taşıyan uzamın Edip Cansever Şiirlerinde bireyin duygu durumunu etkileyen bir koşul olarak sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan duygular, yalnızca uzam bağlamında ele alınmış, ancak farklı bir çalışmada konu olarak ele alınabileceği dikkati çekmiştir.

IV. KAYNAKÇA

Cansever, Edip. Sonrası Kalır-1. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.

Cansever, Edip. Sonrası Kalır-2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.